

HELYTÖRTÉNET IV. rész

A beteljesületlen száz éves álmom...

A csörögi gyógyfürdő és művésztelep

Az idősebbek talán még emlékeznek arra, létezett egy mára elfeledett ötlet, Csörögöt fürdőhellyé tenni. Ahogy az a 20. század elején kiadott ismertetőben szerepel, "Géza Kertváros" (Gajáry Gézaról elnevezve) és a "Sződ Gyógyfürdő" területén vásárolt telkek jó befektetésnek számítottak. A Csörögi Hírlevél olvasói négyrészes sorozatunkból megismerhetik a fürdő ötletadóját, a politikus Gajáryt, az Árpád-majorban lakó Matisse tanítvány Bornemisszát, a gyógyfürdő és az "Írók és Művészek" Villatelepe nék történetét.

Az "Írók és Művészek" Villatelepe

Eredetileg művésztelepek szánták a mai Csörög belterületét, azonban jobbára szegény emberek vásároltak itt telket. Felmerülhet az olvasóban a kérdés, ha a település határában lakott Bornemis(s)za Géza festő, akkor vajon ő az ötletadója az "Írók és Művészek" Villatelepe nék? Erre a kérdésre biztos választ tudunk adni. Mint a korábbi részekben már írtam Gajáry felesége, az amatőr festő galsai Kovách Elvira (1868-1928) volt. Művei kevésbé ismertek, azokat Gajáry-Kovács Elviraként szignálta. Vélhetően Elvira ötletére, művészbártainak Csörögre csábítására, nyári alkotótelepként működött volna a Művészek Villatelepe.

A későbbi kúria tulajdonos, Bornemis(s)za Géza kb. 1930-tól az 1950-es évek elejéig alkothatott itt, amit mi sem bizonyít jobban, felesége 1944-ben még az Árpád-major katolikus egyháznak párbért fizető lakója volt. Bornemis(s)za festményeinek témájául az 1950-es évek elejéig szolgált a Duna túlszárnyán lévő hegyekkel szegélyezett Sződ-csörögi táj. Az itt készült képeken szignója alá a dátum elé két jelzést is elhelyezett. Az "Sz" vélhetően Szödot, míg a "Cs", talán Csörögöt jelent.

A megvalósulatlan terv, azaz Sződ Gyógyfürdő ötlete bizonyára Gajárytól származik. A telkekről készült vázrajz 1918-ban Vácott készült. Később Gajáry Géza találó reklámfogásnak gondolta az el nem készült gyógyfürdő helyett villatelepként hirdetni a csörögi (egy korabeli térkép szerint "újszödligeti") telkeket. Itt is vélhetően a szomszédos szödrákosi (ma Szödliget) birtokos, lovag Dr. Floch-Reyhersberg Alfréd szödligeti és gödi parcellázott villatelepeinek ötlete szolgált jó például. A település tervezett utcanevei között Gajáry szerénytelenül önmagáról és feleségéről, Elviráról (galsai Kovách Elvira) is kijelölt egy-egy máig ki nem épített utcát.

Szöd község határában, a Naszály-hegy déli lejtője alá, a csörögi vulkanikus (andezit) képződésű dombosorai közé, ózondús levegővel és a terület gyönyörű fekvésével csábították a telket vásárolni szándékozókat. Az elképzelések szerint a mai Csörög belterületén 800 (villa)telket szándékoztak kimérni, 200, 300, 400 négyszögöl méretben. A telkek ára négyszögölenként 12-15 korona között mozgott, ennek kifizetésére öt év állt rendelkezésre. Mint korábban már írtam Gajárynak két nagyobb, részben kapcsolódó területe volt parcellázásra kijelölve. Az egyik a mai Váciiget

(Zsellér-dűlő), az ún. "Gajáry-telep", a másik, pedig a mai csörögi belterület. Mindkét terület jó adottságokkal bírt. A prospektusok elsősorban a jó vasúti közlekedést emelték ki. Tudjuk Váciiget az 1846-ban, Magyarország első vasútvonalaként átadott Pest-Vác vonal mellett helyezkedik el, Csörög pedig az 1910-ben átadott Vác-Budapest-Gödöllői helyiérdekű villamos vasút (HÉV) veresegyházi szárnyvonala mellett létesült. A helyiérdekű vasút megépítését követően (1910) vált igazán alkalmassá e terület a telkesítésre. A parcellázási tervek nyolc évvel később már elkészültek. Ekkor itt a személy és teherforgalmat lebonyolító Csörög, valamint a Csörögi szőlők (mára megszűnt) elnevezésű csak személyforgalmú vasútállomások léteztek. Egy 30 jegyből álló vonatjegy-füzet ára 21,70 koronára rúgott. Mint a katalógusban írják: "a legtovábbi telkek sincs 5 percnél messzebb az állomástól". Közösségi terek létrehozását, különféle szolgáltatások biztosítását is tervbe vették, így többek között kijelöltek: (úri)kaszinó, vendéglő, kávéház, vásárcsarnok, üzlet, község háza (!), posta-távírda, gyógyszertár létesítésére is telket. A telkek értékesítésével kizárólagosan Kiss Lajos (Bp., VIII. ker. Röck Szilárd u. 19.) volt megbízva.

"Géza Kertváros", azaz a villatelep utcanevei

A villatelep a parcellázandó terület birtokosáról, Gajáry Gézaról, "Géza Kertvárosnak", korabeli utcanevek részben festőművészekről, írókról, színészekről lettek elnevezve. Az 1920-as utcanevei után zárójelben mai elnevezésüket közöljük.

Ady Endre (ma Kossuth Lajos), Arany János (változatlan), Báró Jósika, Benczúr Gyula, Blaha Lujza (ma Dukai), Csépany József, Dóczy Lajos (ma Székely Bertalan), Dózsa György (ma Kisfaludy), Egressy Gábor (ma Kisfaludy), Elvira (vélhetően Gajáry felesége, Galsai Kovách Elvira után elnevezve), Esze Tamás (ma Szabadság), Fadrusz János (ma Komáromi), Faludy Ferenc (ma Tölgyfa), Fedák Sári (ma Szabadság), Frangepán Ferenc (ma Vörösmarty Mihály), Gajáry Géza (a parcellázó földbirtokos), Garay János (ma Kisfaludy), Herczeg Ferenc (ma Munkácsy Mihály), Jókai Mór (ma Zöldfasor), Madarász Viktor, Márkus E. (ma Vasút), Mikszáth Kálmán, Munkácsy Mihály, Nagy Imre (ma Munkácsy Mihály), Pesti Barnabás, Petőfi Sándor (ma Zöldfasor), Pósa Lajos, Székely Bertalan, Szerdahelyi (ma Szabadság), Szigligeti Ede, Tompa Mihály (ma Duna), Tóth Béla (ma Kolozsvári), Vas Gereben tér (ma Béke tér), Vastagh György (ma Székely Bertalan), Zrínyi Péter (ma Arany János) voltak a névadók.

Az elmúlt évtizedek újabb csörögi utcanevei: Alkotmány, Puskin, Akácfa, Jávorf, Erdősor, Homokbánya, Kiscsörögi, Vetés, Kápolna-köz.

Ekkor két csárda, a Gondúzó (korábbi nevén Pendelhajtó-csárda), valamint a Csörögi-csárda volt a vasút hegyfelőli részén megtalálható.